

Hukuk Genel Kurulu 2023/342 E. , 2024/82 K.

•

"İçtihat Metni"

MAHKEMESİ : Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Hukuk Dairesi
SAYISI : 2022/1301 E., 2022/1367 K.
KARAR : Davacı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine,
davalı banka vekilinin istinaf başvurusunun kabulüne
ÖZEL DAİRE KARARI : Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 07.06.2022 tarihli ve
2020/2966 Esas, 2022/4544 Karar sayılı BOZMA kararı

Taraflar arasındaki menfi tespit ve istirdat davalarından dolayı yapılan yargılama sonunda İlk Derece Mahkemesince davalı şirket hakkındaki davanın kabulüne; davalı banka hakkında açılan davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

Kararın davacı vekili ve davalı banka vekili tarafından istinaf edilmesi üzerine, Bölge Adliye Mahkemesince davacı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine, davalı banka vekilinin istinaf başvurusunun kabulüne, davalı banka yönünden ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak menfi tespit ve istirdat davalarının reddine karar verilmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesi kararı davacı vekili tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 11. Hukuk Dairesince yapılan inceleme sonunda bozulmuş, Bölge Adliye Mahkemesi tarafından Özel Daire bozma kararına karşı direnilmiştir.

Direnme kararı davacı vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten sonra Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan gündem ve dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

I. DAVA

Davacı vekili; müvekkilinin siparişe konu mal karşılığı davalı şirkete avans olarak 06.09.2016 ve 15.09.2016 keşide tarihli her biri 156.900,00 TL bedelli çekleri teslim ettiğini, davalı şirketin siparişe konu demir malzemelerini eksiksiz teslim edeceğini ve teslim edememesi durumunda çeklerin bedelsiz kalacağını taahhüt etmesine rağmen mal teslimini gerçekleştirilmeden çekleri diğer davalı bankaya kullandığı kredilerin teminatı olarak teslim ettiğini, bedelsiz kalan çeklerin rehin cirosuyla devri nedeniyle davalı bankanın herhangi bir hak talebinde bulunamayacağını ileri sürerek bedelsiz kalan çekler nedeniyle müvekkilinin borçlu olmadığını tespitine karar verilmesini istemiş, yargılama sırasında çeklerin bedelinin ödenmesi sebebiyle bu bedelin davalı bankadan istirdadına karar verilmesini talep etmiştir.

II. CEVAP

Davalı banka vekili cevap dilekçesinde; çeklerin temlik cirosuyla müvekkiline devir ve teslim edildiğini, çeklerin bedelsiz kaldığına ilişkin şahsî definin iyiniyetli hamile karşı ileri sürülemeyeceğini belirterek davanın reddini savunmuştur.

Davalı şirket temsilcisi tarafından süresinde cevap dilekçesi sunulmamış olup, yazılı beyanında; açılan davanın doğru olduğunu, temsilcisi olduğu şirketin edimini yerine getiremediğini, avans olarak verilen çeklerin kullanılan kredilerin teminatı olarak diğer davalı bankaya verildiğini ve çekleri bankadan alamadıklarından davacıya iade edemediklerini belirtmiş; davalı şirket vekili duruşmada davayı kabul ettiğini beyan etmiştir.

III. İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI

İlk Derece Mahkemesinin 18.04.2017 tarihli ve 2016/706 Esas, 2017/278 Karar sayılı kararı ile; 06.09.2016 keşide tarihli, 156.900,00 TL bedelli çekte, "Bedeli teminat içindir" kaydının çekin arkasında yer aldığı, bu durumda, anılan çek yönünden bu kayıt nazara alındığında cironun rehin cirosu olduğunun anlaşıldığı, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (6102 sayılı Kanun) 818 inci maddesinde rehin cirosuna ilişkin 6102 sayılı Kanun'da 689'a yapılan atıf bulunmadığı, polişe ve bononun aksine çekte rehin cirosunun geçerli olmadığından 06.09.2016 tarihli çek yönünden davacının borçlu olmadığına tespitine; yargılama

sırasında iki adet çek bedelinin 02.12.2016 tarihinde 354.000,00 TL olarak ödendiği, anılan çek yönünden çek bedelinin istirdadına; 15.09.2016 keşide tarihli, 156.900,00 TL tutarlı çek yönünden ise çek yaprağı üzerinde bedelinin teminat/rehin olduğuna ilişkin bir kayıt bulunmadığı, çekin temlik cirosu ile davalı bankaya devredildiğinin anlaşıldığı, 6102 sayılı Kanun'un 687 nci maddesi uyarınca düzenleyen ile lehtar arasındaki şahsî defilerin hamile karşı ileri sürebilmesi için hamilin çekleri iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmesi, başka bir anlatımla düzenleyenin borçlu olmadığını bile bile çekleri ciro yoluyla temlik aldığına kanıtlanması gerektiği, davacının davalı hamil bankanın bile bile borçlunun zararına hareket ettiğini kanıtlayamadığı gerekçesiyle davalı Öngünler Metal Demir Çelik İnş. Taah. Yapı Malz. Nak. San. ve Tic. Ltd. Şti. hakkında açılan davanın kabulü ile davacının dava konusu çekler nedeniyle borçlu olmadığının tespitine; davalı Türkiye İş Bankası A.Ş. Sincan Şubesi hakkında açılan davanın kısmen kabulü ile, davacının Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Sincan Şubesinin 06.09.2016 düzenleme tarihli, 0046230 çek numaralı, 156.900,00 TL bedelli çekten dolayı anılan davalıya borçlu olmadığının tespitine, yargılama sırasında çek bedelinin çek tazminatı, faiz ve masrafları ile birlikte tazmin edildiği saptandığından; 177.188,60 TL'nin 02.12.2016 ödeme tarihinden itibaren değişen oranlarda avans faizi ile birlikte anılan davalıdan tahsiline, Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Sincan Şubesi'nin 15.09.2016 düzenleme tarihli, 0046231 çek numaralı, 156.900,00 TL bedelli çekten dolayı açılan menfi tespit ve istirdat davasının reddine, koşulları bulunmayan tazminat isteminin reddine karar verilmiştir.

IV. İSTİNAF

A. İstinaf Yoluna Başvuranlar

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davacı vekili ve davalı banka vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur.

B. Gerekçe ve Sonuç

Bölge Adliye Mahkemesinin 24.12.2018 tarihli ve 2017/2440 Esas, 2018/2035 Karar sayılı kararı ile; dava konusu çeklerde davacının keşideci, davalı şirketin lehtar ciranta, davalı bankanın ise lehtar cirantadan ciro yoluyla çeki iktisap eden yetkili hamil olduğu, çeklerde rehin cirosuna ilişkin herhangi bir kaydın bulunmadığı dava konusu çeklerin davalı lehtar şirket tarafından davalı bankaya kredi borcundan dolayı teminat amacıyla verildiğinin çek teslim belgesinden anlaşılamadığı gibi davalı bankanın çeki teminat olarak almasının çekin bedelsizliğini bildiğini ve davacı keşidecinin zararına hareket ettiğini göstermeyeceği, teminat ilişkisinin davalı lehtar şirket ile davalı banka arasında olduğu, hamil bankanın çekleri iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket ettiğini göstermeyeceği, davalı bankanın kötünियeti kanıtlanmadıkça bedelsizlik iddiası ile davalı bankaya karşı talepte bulunulamayacağı gerekçesiyle davacı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine, davalı banka vekilinin istinaf başvurusunun kabulü ile; Ankara 9. Asliye Ticaret Mahkemesince verilen 18.0.2017 tarihli ve 2016/706 Esas 2017/278 Karar sayılı kararının kaldırılmasına, yeniden hüküm kurulmak suretiyle davalılardan Öngünler Metal Demir Çelik İnş. Taah. Yapı Malz. Nak. San. ve Tic. Ltd. Şti. yönelik karara karşı taraflarca istinaf yasa yoluna başvurulmadığından hüküm aynen korunarak; davalı Öngünler Metal Demir Çelik İnş. Taah. Yapı Malz. Nak. San. ve Tic. Ltd. Şti. hakkında açılan davanın kabulü ile, davacının Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Sincan Şubesinin 06.09.2016 düzenleme tarihli, 0046230 çek numaralı, 156.900,00 TL bedelli ve 15.09.2016 düzenleme tarihli, 0046231 çek numaralı, 156.900,00 TL bedelli iki adet çek nedeniyle anılan davalıya borçlu olmadığının tespitine, davalı Türkiye İş Bankası A.Ş. Sincan Şubesi hakkında dava konusu çeklerden dolayı açılan menfi tespit ve istirdat davasının reddine ve koşulları oluşmayan tazminat isteminin reddine karar verilmiştir.

V. BOZMA VE BOZMADAN SONRAKİ YARGILAMA SÜRECİ

A. Bozma Kararı

1. Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davacı vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

2. Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile;

"...Dava, çek nedeniyle borçlu olunmadığının tespiti istemine ilişkindir. Davacının keşideci olduğu 06/09/2016 keşide tarihli 156.900.-TL bedelli 0046230 nolu çekin üzerinde banka tarafından "Bedeli teminat içindir" ibaresinin bulunduğu, çeklerde rehin cirosunun geçerli olmadığı, bu nedenle davalı bankanın bu çek yönünden meşru hamil kabul edilemeyeceği anlaşılmaktadır. Yine davacı tarafından düzenlenen aynı tarih, aynı miktarlı 0046231 nolu çeki gelince, davacının keşideci, davalı Öngünler Metal Demir Çelik İnş. Taah. Yapı Malz. Nak. San. ve Tic. Ltd. Şti.'nin ise lehtar ve yetkili hamil olduğu, davalı Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin ise muhatap Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.'ne vekaleten hareket eden ve çeklere karşılıksız şerhini veren muhatap banka vekili olduğu anlaşılmaktadır. Davalı bankanın bu çekte cirosu olmadığından bu çekin meşru hamili değildir. Çekin fiilen davalı bankanın elinde olması onu meşru

hamil haline getirmez. O nedenle davalı Türkiye İş Bankası A.Ş. aleyhine açılan menfi tespit ve istirdat davasının kabulü gerekirken, yanılıgılı gerekçe ile davalı Türkiye İş Bankası A.Ş. yönünden davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiş,..." gerekçesiyle karar oy çokluğuyla bozulmuştur.

B. Bölge Adliye Mahkemesince Verilen Direnme Kararı

Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; önceki karar gerekçesi yanında, Hukuk Genel Kurulu ve Özel Daire kararlarına değinilmek suretiyle direnme kararı verilmiştir.

VI. TEMYİZ

A. Temyiz Yoluna Başvuranlar

Direnme kararına karşı süresi içinde davacı vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

B. Temyiz Sebepleri

Davacı vekili; davalı şirketin açık beyanı ve davalı bankadan sadır belgeler ile Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 2020/2966 Esas, 2022/4544 Karar sayılı bozma kararı esas alındığında, davalı bankanın dava konusu çeklere rehin cirosu ile hamil olduğu, 0046231 No.lu çek bakımından meşru hamil dahi olmadığı, 6102 sayılı Kanun'un 818/1-d uyarınca polişe ve bononun aksine çekte rehin cirosunun geçerliliği bulunamayacağından, çekleri kredi teminatı/rehin olarak elinde bulunduran davalı banka nezdinde işbu çekler hak bahşetmeyeceğinden müvekkilinden bir talepte bulunamayacağını belirterek direnme kararının bozulmasını talep etmiştir.

C. Uyuşmazlık

Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık;

1) 06.09.2016 keşide tarihli 156.900,00 TL bedelli 0046230 No.lu çekin üzerinde banka tarafından "Bedeli teminat içindir" ibaresinin bulunduğu eldeki davada; bu kaydın rehin cirosu olarak kabul edilip edilmeyeceği ve davalı bankanın bu çek yönünden meşru hamil kabul edilip edilemeyeceği,

2) Davacı tarafından düzenlenen aynı tarih ve aynı miktartlı 0046231 No.lu çek bakımından davalı bankanın meşru hamil kabul edilip edilemeyeceği, buradan varılacak sonuca göre dava konusu çekler bakımından davacının menfi tespit isteminin yerinde olup olmadığı noktasında toplanmaktadır.

D. Gerekçe

1. İlgili Hukuk

1. 6102 sayılı Kanun'un 689, 788, 818/1-d maddeleri;

2. 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 8 inci maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları;

3. Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği'nin 14 üncü maddesi.

2. Değerlendirme

A) Birinci uyuşmazlık yönünden yapılan incelemede

1. Uyuşmazlığın çözümü açısından öncelikle konuyla ilgili yasal düzenleme ve kavramların açıklanmasında yarar vardır.

2. Hak sahibinin tespiti şekline göre çek; nama, emre ve hamiline olarak düzenlenebilmektedir. Çekin devir şekli bu ayrıma göre farklılık göstermektedir.

3. 6102 sayılı Kanun'un 824 üncü [6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu (6762 sayılı Kanun md. 736)] maddesine göre; "Emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, emre yazılı senetlerdendir". Bu tanıma göre kıymetli evrak sayılan bir senedin emre yazılı olması için senedin emre olduğunun senetten anlaşılması, eş söyleyişle bu durumun senette belirtilmiş olması veya böyle bir beyan olmamakla beraber kanunen emre yazılı senetlerden birinin söz konusu olması gerekir.

4. Çek ise kanunen emre yazılı senetlerden olduğu için, emre düzenlenmek isteniyorsa bunun açıkça senede yazılmasına gerek yoktur (6102 sayılı Kanun md. 785/1-a; 6762 sayılı Kanun md. 697/1, b. 1). Emre yazılı çekler ciro ve teslim yolu ile devredilir (6102 sayılı Kanun md. 788/I; 6762 sayılı Kanun md.700/1; 6102 sayılı Kanun md. 647/1-2, 6762 sayılı Kanun md. 559/1-2). Kanun koyucu çeklerde cironun şeklini ve hükümlerini polişe hükümlerine atıf yaparak düzenlemiştir (6102 sayılı Kanun md. 818/1-d; 6762 sayılı Kanun md.730/1, b.4), hamilin hak sahipliğinin ispatını ise 6102 sayılı Kanun'un 790 ıncı (6762 sayılı Kanun md. 702) maddesinde düzenlemiştir. Buna göre, çek üzerinde hem beyaz ciro hem de tam ciro yapılabilir (6102 sayılı Kanun md. 818/1-d, 6762 sayılı Kanun md. 730/1, b. 4; 6102 sayılı Kanun

md. 683/2, 6762 sayılı Kanun md. 595/2).

5. Nama yazılı senetlerin tanımı ise 6102 sayılı Kanun'un 654 üncü (6762 sayılı Kanun md. 566) maddesinde yapılmıştır. Buna göre; "Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır".

6. Çek kanunen emre yazılı senetlerden olduğundan (6102 sayılı Kanun md. 785/1-a, 6762 sayılı Kanun md. 697/1, b. 1; 6102 sayılı Kanun md. 788/1, 6762 sayılı Kanun md. 700/1), onu nama yazılı olarak düzenleyebilmek için menfi emre kaydına yer vermek gereklidir (6102 sayılı Kanun md. 785/1-b, 6762 sayılı Kanun md. 697/1, b. 2; 6102 sayılı Kanun md. 788/II, 6762 sayılı Kanun md. 700/2). Menfi emre kaydını ihtiva eden çekte lehtar olarak gösterilen kişi senedi elinde bulunduruyorsa yetkili hamil sayılır. Nama yazılı bir çek üçüncü bir kişiye devredilmiş ise, yetkili hamilin tespiti yapılan devir işleminin geçerliliğine bağlıdır. Nama yazılı kıymetli evrak (çek) yazılı devir beyanı (alacağın temlik) ve senedin teslimi suretiyle devredilir (6102 sayılı Kanun md. 647/1-2, 6762 sayılı Kanun md. 559/1-2; 6102 sayılı Kanun md. 788/2, 6762 sayılı Kanun md. 700/2).

7. Hamiline yazılı senetlerin tanımına gelince; 6102 sayılı Kanun'un 658 inci (6762 sayılı Kanun md. 570) maddesine göre; "Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak, hamile veya hamiline yazılı senet sayılır".

8. Hamiline yazılı senedin devri, senedin teslimi ile olur (6102 sayılı Kanun md. 647/1; 6762 sayılı Kanun md. 559/1). Buna göre hamiline yazılı çeki elinde bulunduran kişi yetkili hamildir ve çek bedelini talep etmeye yetkilidir.

9. Diğer taraftan yapılaş amacı yönünden ciro; temlik, tahsil ve rehin cirosu olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

10. Kambiyo senedinin mülkiyeti ile birlikte senetten doğan hakları karşı tarafa devretmek amacıyla yapılan ciroya temlik cirosu denir. Temlik cirosu ile ciranta artık senedin nihai alacaklısı sıfatını kaybeder ve ciro yaptığı şahsa ve ondan sonra gelecek olanlara karşı sorumlu olur. Ciro şerhinde, cironun hangi amaçla yapıldığı anlaşılmıyor ise temlik için yapıldığı kabul edilir. Cironun temlik dışında, başka bir amaç için yapıldığını iddia eden taraf, iddiasını ispat ile mükelleftir. Ancak 6102 sayılı Kanun'un 688/1 ve 689/1 inci maddelerinde ciro şerhinin bulunmadığı durumlara ilişkin düzenlemeler de mevcut olup, anılan madde hükümlerine göre, tahsil veya rehin cirosu ile senedi devralan kişinin yaptığı ciro tahsil cirosu hükmündedir.

11. Kambiyo senedi alacaklısı, senet bedelini bizzat tahsil etmek zorunda değildir. Bu gibi durumlarda, alacaklı, kendisine bir temsilci atayarak senet bedelinin tahsilini sağlayabilir. Bu yolla yapılan ciroya tahsil cirosu denir (6102 sayılı Kanun md. 688).

12. Tahsil cirosu açık veya örtülü (inançlı) yapılabilir. Açık tahsil cirosu, vekâlet kaydının açıkça yer aldığı cirodur. Bunun için ciro şerhinde "bedeli tahsil içindir", "vekâleten", "kabz içindir" veya vekâleti gösteren başka herhangi bir kaydın bulunması gereklidir (6102 sayılı Kanun md. 688/1). Açık tahsil cirosunun sadece teşhis fonksiyonu vardır. Senedin mülkiyetine ve senetten doğan alacaklara ciranta (tahsil cirosu ile devreden) sahip olduğundan, temlik fonksiyonu bulunmamaktadır.

13. Dava konusu çekler nama ve hamiline yazılı düzenlenmediklerinden emre yazılı nitelikte olup, keşide edildiği ve çek tevdi bordrolarının düzenlendiği tarih esas alınmak suretiyle eldeki davaya uygulanması gereken "Rehin Cirosu" başlığını taşıyan 6102 sayılı Kanun'un 689 uncu maddesi;

"(1) Ciro, "bedeli teminattır", "bedeli rehindir" ibaresini veya rehnetmeyi belirten diğer herhangi bir kaydı içerirse, hamil, poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir; fakat kendisi tarafından yapılan bir ciro ancak tahsil cirosu hükmündedir.

(2) Poliçeden sorumlu olanlar, kendileriyle ciranta arasında doğrudan doğruya var olan ilişkilere dayanan def'ileri hamile karşı ileri süremezler; meğerki, hamil poliçeyi iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun." hükmünü içermektedir.

14. Rehin cirosu, açık veya inançlı rehin cirosu şeklinde yapılabilir (Reha Poroy, Ünal Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul 2010, s. 174). "Bedeli teminattır" veya "bedeli rehindir" ibaresini veyahut rehnetmeyi belirten başka herhangi bir kaydı içeren ciro ile açık rehin cirosu kurulabilir (6102 sayılı Kanun md. 689/1). İnançlı rehin cirosu ise, senedin rehin cirosu ile devredildiğine ilişkin ciro beyanında herhangi bir kayda yer verilmeyerek ve rehin anlaşmasını cironun tarafları arasında bırakılarak kurulabilir. İnançlı

rehin cirosu Kanun'da ayrıca düzenlenmemiştir.

15. 6102 sayılı Kanun'un 689 uncu maddesine göre, bedeli teminattır, bedeli rehindir ibaresini veya rehnetmeyi belirten diğer herhangi bir şerh ile rehin alana ciro yapılması ve senet zilyetliğinin devri hâlinde açık (alenî) rehin cirosu söz konusu olur. Bu ciro, senedin üzerine yazılabileceği gibi alonj üzerine de yazılabilir (6102 sayılı Kanun md. 683).

16. Ciro şerhinde rehne ilişkin herhangi bir kaydın bulunmadığı, ciro lehtarını lehine kambiyo senedi üzerinde bir rehin hakkı kurmak için yalnız taraflar arasında kalan bir rehin anlaşmasına uygun olarak yapılan ciroya gizli (örtülü) rehin cirosu denir.

17. Rehin cirosu tam veya beyaz ciro şeklinde yapılabilir, ancak kısmi rehin cirosu yapılamaz (Hasan Pulaşlı, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara 2011, s. 181).

18. Aynı Kanun'un 818 inci maddesinde ise poliçeye dair bazı hükümlerin çekler hakkında da uygulanacağı belirtilmiş olup, adı geçen maddede rehin cirosu ile ilgili olarak 689 uncu maddeye yapılmış bir atıf bulunmadığından çekte rehin cirosu yapılamaz ve çekin sadece tahsil veya temlik cirosuyla verilmesi mümkündür.

19. Çekte rehin cirosu yolunun kapatılmasının sebebi, çekin kural olarak ödeme vasıtası olmasıdır. Kısa süre içinde ödenmesi şart bulunan bir senedin, teminat kabilinden ciro edilmesi uygun görülmemiştir. Bir ödeme vasıtası olarak ibraz edildiği anda ödenmesi gereken çek bedelinin tahsil edilip rehnolunmasının daha devamlı ve emin bir teminat teşkil edeceği tabiidir.

20. Aynı şekilde çekin, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) rehne ilişkin hükümlerinden yararlanılarak rehnedilmesi imkânı da vardır (Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2012, s. 278 vd.). Nitekim, aynı hususlara Hukuk Genel Kurulunun 25.01.2022 tarihli ve 2019/(19)11-59 Esas, 2022/46 Karar ve 30.05.2018 tarihli ve 2017/19-817 Esas, 2018/1145 Karar sayılı kararlarında da değinilmiştir.

21. Tüm bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; eldeki dava çek nedeniyle borçlu olunmadığının tespiti istemine ilişkin olup, davacı şirketin keşideci olduğu 06.09.2016 keşide tarihli, 156.900,00 TL bedelli ve 0046230 numaralı çekin üzerinde davalı banka tarafından yazılan "Bedeli teminat içindir." ibaresinin bulunduğu, başka bir ifadeyle bu çekte rehin cirosu olduğu anlaşılmaktadır.

22. 6102 sayılı Kanun'un 818 inci maddesinde poliçeye dair bazı hükümlerin çekler hakkında da uygulanacağı belirtilmiş olup, adı geçen maddede rehin cirosu ile ilgili olarak 689 uncu maddeye yapılmış bir atıf bulunmadığından çekte rehin cirosu yapılamaz ve çekin sadece tahsil veya temlik cirosuyla verilmesi mümkündür.

23. O hâlde çeklerde rehin cirosu geçerli olmadığından davalı banka bu çek yönünden meşru hamil kabul edilemeyeceğinden davalı banka aleyhine açılan menfî tespit ve istirdat davalarının kabulü gerekir.

24. Hâl böyle olunca Ankara Bölge Adliye Mahkemesince önceki kararda direnilmesi doğru olmadığından, hükmün Özel Daire bozma kararında açıklanan nedenlerle bozulması gerekmiştir.

B) İkinci uyuşmalık yönünden yapılan incelemede

1. Uyuşmazlığın çözümü bakımından emre yazılı çeklerin devrinin açıklanmasında fayda vardır.

2. 6102 sayılı Kanun'un 788 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca emre yazılı çekler (tam veya beyaz) ciro ve teslim yoluyla üçüncü kişiye devredilebilir. Çekin cirosunda lehine ciro yapılan kimsenin gösterilmesi zorunlu olmayıp, ciro sadece cirantanın imzasından ibaret de olabilir. Bu tür ciroya 6102 sayılı Kanun'un 818 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi atfıyla uygulanması gereken aynı Kanun'un 683 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca beyaz ciro denilmekte olup, temlik cirosu hükmünde kabul edilir. Ciro şerhinde aksine bir kayıt yok ise ya da sadece "bedelini ödeyiniz" şeklinde bir kayıt bulunuyorsa yapılan ciro temlik cirosu hükmündedir. Temlik cirosunun temlik, teminat ve teşhis fonksiyonu vardır. 6102 sayılı Kanun'un 818 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi atfıyla uygulanması gereken aynı Kanun'un 684 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre temlik cirosunun teminat fonksiyonu nedeniyle ciro ve teslim ile çekten doğan bütün haklar ciro edilen kişiye geçer.

3. 6102 sayılı Kanun'un 790 ıncı maddesine göre ciro su kabil bir çek i elinde bulunduran kiş i, son ciro beyaz ciro olsa bile, kendi hakk ı mü teselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşı ldığı takdirde yetkili hamil sayılır. Aynı Kanun'un 801 inci maddesine göre ciro su kabil bir çek i ö deyecek muhatap, cirolar arasında düzenli bir teselsül ün var olup olmadığını incelemekle yükümlü ise de ci rantaların imzalarının geçerliliğini araşt ırmak zorunda değildir.

4. Ç ek bir ö deme vası tası olduğundan çek te vade olmamakla birlikte 6102 sayılı Kanun'un 796 ncı maddesinde çek üzerinde yazılı düzenleme yeri ve ö deme yerine göre belirlenen ö deme için ibraz süreleri düzenlenmişt ir. Ayrıca 6102 sayılı Kanun'un 798 inci maddesine göre çek in bir takas odasına ibrazı ö deme için ibraz yerine geçer.

5. 20.12.2009 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5941 sayılı Ç ek Kanunu'nun "Hesaben ö deme" başı klı 8 inci maddesi;

"(1)Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, çeklerin banka ş ubeleri arasında hesaben ö denmesini sağlayacak tüzel kiş ilığı haiz sistemi kurmaya ve gözetimi altında yürütmeye yetkilidir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, bu yetkiyi uygun göreçeği başka bir kuruluş aracılığıyla da kullanabilir.

(2) Hesaben ö deme sisteminin kuruluş ve iş leyişi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nca çıkarılacak ve Resmî Gazete'de yayımlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

(3) Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde çeklerin fizikî olarak ibraz edilmeksizin sadece çek bilgileri üzerinden bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 710. maddesine göre takas odasına ibraz hükmündedir.

(4) Takas odaları aracılığıyla ibraz edilmiş çekler için, 3 üncü maddenin üçüncü fıkrasında belirlenen sorumluluk miktarı dâhil, kısmî ö deme yapılmaz. Bu durum, muhatap bankanın sorumluluk tutarını ö deme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Ancak, takas odaları aracılığıyla ibraz edilen çek in, hesapta yeterli karş ılığ ının olmadığının belirlenmesi hâlinde muhatap banka tarafından, hesapta bulunan kısmî karş ılık tutarı, çek i ibraz eden hamil lehine onbeş gün süreyle bloke edilir." hükmünü içermektedir.

6. Bankalararası takas odalarında, bankalarca muhatap bankalara fiziken ibraz edilen ve edilmeyen çeklere ilişkin iş lemler Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankalararası Takas Odaları Merkez Yönetmeliği ile düzenlenmiş olup, Yönetmeliğin 14/B maddesinin ikinci fıkrasında elektronik ortamda işlem yapan takas odalarında, bankalarca, muhatap bankalara fiziken ibraz edilmeyen çekler için birbirlerine vekâlet vererek hesaben tesviye edilmek amacıyla işlem yapacak bankaların Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetim Kurulunca hazırlanan protokolü imzalamak suretiyle bu faaliyetlere katılabileceği belirtilmiştir.

7. Bu düzenlemelerden anlaşılacağı üzere anılan Yönetmelikte belirtilen esaslar çerçevesinde çeklerin fizikî olarak ibraz edilmeksizin sadece çek bilgileri üzerinden bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya gönderilerek işlem görmesi, ö deme için ibraz yerine geçmektedir.

8. Ç ek hamilinin muhatap banka dışında başka bir bankaya çekini tahsil için ibraz ettiği durumlarda, hamilin tahsil ciro su ile çekini bankaya devretmesi gerekir. Ancak uygulamada çek hamilleri çek in tahsili için yaptıkları ciro iş lemlerine çoğu zaman tahsili belirten herhangi bir kayıt koymamaktadırlar. Bu husus, özellikle çek in tahsili iş ini muhatap banka dışında başka bir bankaya bıraktıklarında görülmektedir. Ç ek in hamili muhatap banka dışında başka bir bankaya çekini tahsil için ibraz ettiği durumlarda o banka, söz konusu çek in şeklen yetkili hamili hâline gelmek, dolayısıyla o çek i muhatap bankadan tahsil edebilmek için hamilden çek inin arkasını imzalamasını istemektedir. Hamil tarafından atılan bu tek imzanın ise beyaz ciro niteliğinde olduğu ve görünüş itibarıyla da temlik ciro su sayılacağı kuşkusuzdur (Ali Bozer, Celal Göle, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara Ekim 2017, s. 330).

9. Diğer taraftan 5941 sayılı Ç ek Kanunu'nun 3 üncü maddesinin dört ve beşinci fıkralarına göre; hamilin talepte bulunması hâlinde, karş ılıksızdır işlemi; çek in arka yüzüne tahsil için bankaya ibraz edildiği tarih, hesap durumu, bankanın yükümlülüğü çerçevesinde ö dediği miktar ve ibraz eden gerçek kiş inin adı ve soyadı yazılmak, bu kiş inin tüzel kiş i adına bedeli tahsil etmesi hâlinde bu husus belirtilmek ve bu kiş i ile birlikte banka yetkilisi tarafından imzalanmak suretiyle yapılır. Muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ö demekle yükümlü olduğu tutar dâhil, kısmî ö demenin hamil tarafından kabul edilmemesi hâlinde, ikinci fıkra hükmüne göre karş ılıksızdır işlemi yapılır; ibraz tarihi ile ö dememe nedeni çek in üzerine yazılır ve çek, üzerine imzası alınarak hamiline geri verilir; ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır. Ç ek hesabında hiç karş ılığ ın bulunmaması ve hamilin sadece muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ö demekle yükümlü olduğu tutarın ö denmesini talep etmesi hâlinde de bu fıkra hükmüne göre işlem yapılır.

10. 5941 sayılı Ç ek Kanunu'nun 9 uncu maddesi ile yürürlükten kaldırılan 3167 sayılı Ç ekle Ö demelerin

Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un 5 inci maddesinde de yukarıda belirtilen düzenlemeye benzer bir düzenleme yer almakta olup, bu madde;

"...Çekin ibrazında karşılığının tamamen ödenmemesi veya çek hamili tarafından kısmî ödemenin kabul edilmemesi halinde, ibraz tarihi ile ödememe nedeni çekin üzerine yazılır ve çek, üzerine imzası alınarak hamiline geri verilir çekin ön ve arka yüzünün fotokopisi banka tarafından saklanır.. " şeklindedir.

11. Uygulamada, çeki bankaya ibraz eden kişinin, hükümde geçen imzasının yokluğu durumunda, yetkili hamil sıfatını koruyup korumadığı konusunda tereddüt hâsıl olmaktadır. Bu tereddüt çek hamili bankalar bakımından ise (temlik cirouyla) teminata aldıkları veya tahsil cirouyla devraldıkları başka bankalara ait çekleri takasa sokup takas kaşesini basmadan önce hamil sıfatıyla imza atmayı unuttukları takdirde karşımıza çıkmaktadır. Çeki bankaya ibraz eden hamilin Çek Kanunu'nun 5 inci maddesinde zikredilen imzayı atmamış olması ona bu sıfatını kaybettirmez; başvuru hakkını kullanıp çek bedelini tahsil etmediği veya çeki senette imzası bulunmayan bir üçüncü kişiye devretmediği, kısacası çeki elinde bulundurduğu sürece yetkili/meşru hamil sıfatını muhafaza eder. Esas itibarıyla bu durum maddede değişiklik yapan 4814 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesi hükmünün konuluş amacını açıklayan gerekçesinden anlaşılmaktadır. Gerekçeye göre;

"...Bu maddede yapılan değişiklikle, çekin ibrazına karşın ödeme yapılamaması veya çek hamili tarafından kısmî ödemenin kabul edilmemesi hâlinde yapılacak işlem düzenlenmektedir.

Karşılıksız kalan çekin hamile geri verilmesi hâlinde, çek üzerinde ekleme ve değişimler yapılabilmektedir. Bunun sonucu çekin ibraz tarihindeki durumu anlaşmazlık konusu olmakta ve mahkemeler delillerin değerlendirilmesinde güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Ayrıca, uygulamada tereddütlere yer verilmemesi için, çekin ibrazında hiç ödeme yapılmaması hâlinde çekin hamile geri verileceği maddede belirtilmekte, uygulamada ortaya çıkan sakıncanın önlenmesi için de hamile geri verilen çekin ön ve arka yüzü fotokopisinin banka tarafından saklanması öngörülmektedir.

Maddede belirtilen yükümlülüğe karşın, çekin ön ve arka yüzü fotokopisini saklamayan bankanın para cezasıyla cezalandırılacağı da Tasarıyla değiştirilen 15 inci maddede hükme bağlanmaktadır."

12. Gerekçede her ne kadar hamilin imzasından açıkça söz edilmemiş olsa da, ibrazı takiben çekin aslı hamile iade edildiğinden, ibraz sonrasında çek üzerinde yapılan ekleme ve değişikliklerin tespitini kolaylaştırmak için bankanın elindeki çek fotokopisinin çekin bankaya ibraz edildiği andaki durumunu yansıttığını, hamilin imzasıyla teyit ettirilmektedir.

13. Hamilin imzasının niteliği konusunda uygulamada yaşanan tereddüt, bir ölçüde kambiyo senedine atılan her imzayı, kambiyo hukukuyla ilişkilendirme düşüncesidir. Nitekim, bu sebeple olsa gerek, uygulamada 5 inci maddedeki imzayı ifade etmek üzere yanlış biçimde "hamilin cirousu" tabirinin kullanıldığına rastlamak da mümkündür. Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere hamil söz konusu imzayla çeki bankaya ciro etmemektedir. Bilindiği üzere hamilin bankaya yaptığı ciro makbuz hükmünde olup (6762 sayılı Kanun md. 701/son f.), böyle bir ciro ancak çek bedelinin tamamen veya kısmen ödenmesi hâlinde söz konusu olabilir. Oysa 5 inci maddenin uygulandığı hâllerde çekin ibrazında hiç ödeme yapılmamaktadır.

14. Çek Kanunu'nun 5 inci maddesi, hamile değil bankaya bir yükümlülük yüklemektedir. Dolayısıyla, bankanın bu yükümlülüğünü ihlâlinden, hamil aleyhine bir sonucun doğması düşünülemez. Buna bağlı olarak Çek Kanunu'nun 5 inci maddesine göre bankanın hükümde öngörülen yükümlülüklerini (hamilin imzasını almak, çekin ön ve arka yüzü fotokopisini çekmek, bu fotokopiyi saklamak) yerine getirmemesinin yaptırımı, 15 inci madde uyarınca para cezasıdır. O hâlde, çekin bankaya ibrazı sırasında 5 inci maddede öngörülen imzayı atmayan hamilin, artık bu sıfatını kaybettiği düşüncesiyle, takibe geçmeden önce imza atmak için çekin arkasında yer arama veya bunun yerine takip talebine çek tevdi bordrosunu ekleme çabası, yersiz ve gereksizdir. Çeki elinde bulunduranın veya icra takibi yapanın yetkili/meşru hamil sıfatı 5 inci maddede sözü geçen imzanın atılıp atılmadığı dikkate alınmadan 6762 sayılı Kanun'un 702 nci maddesine göre tayin ve tespit edilecektir. Dolayısıyla, çekin bankaya ibrazı sırasında Çek Kanunu'nun 5 inci maddesi hükmünde öngörülen imzayı atmayan hamil, müracaat hakkını kullanabileceği gibi çeki (gecikmiş) ciroyla da devredebilir (6762 sayılı Kanun md. 705) ve böyle bir devir hâlinde sözü edilen imzanın bulunmaması ciro zincirinde kopukluk yaratmaz (İsmail Kırca, Çek Hukukuna İlişkin Muhtelif Sorunlar, Bankacılar Dergisi, sayı 71, 2009, s. 97-98). Nitekim aynı hususlara Hukuk Genel Kurulunun 10.11.2022 tarihli ve 2020/12-643 Esas, 2022/1494 Karar sayılı kararında da değinilmiştir.

15. Tüm bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; eldeki dava çek nedeniyle borçlu olunmadığının tespiti istemine ilişkin olup, davacı şirketin keşideci olduğu 15.09.2016 keşide tarihli, 156.900,00 TL bedelli ve 0046231 numaralı çekin davalı şirketin beyaz cirousu ile muhatap bankaya vekâleten davalı bankaya geçtiği, davalı bankanın 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 8 inci maddesinin üçüncü ve

dördüncü fıkraları uyarınca bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda bu çekin muhatap bankaya 16.09.2016 tarihinde ibraz etmesi üzerine, Ankara 9. Asliye Ticaret Mahkemesinin 2016/706 Karar sayılı kararı gereğince üzerinde herhangi bir işlem yapılamadığı ve dava dışı muhatap Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. adına vekâleten çekin arka yüzüne ibraz tarihini de içeren şerh yazılıp davalı banka yetkilisince imzalandığı anlaşılmaktadır.

16. Başka bir ifadeyle; 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 8 inci maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkraları ile Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği'nin 14 üncü maddesi kapsamında dava konusu çek bankalararası takas odaları aracılığı ile elektronik ortamda muhatap bankaya ibraz edilmiş olup, davalı şirketten temlik cirosu niteliğini taşıyan beyaz ciro ile çek devralan davalı banka aynı zamanda muhatap banka durumunda olmadığından ve çek davalı banka tarafından ibraz edildiğinden, davalı bankanın yetkili hamil olduğunun kabulü gerekir.

17. O hâlde bölge adliye mahkemesince davalı banka aleyhine açılan menfi tespit ve istirdat davalarının reddi yerindedir.

18. Hâl böyle olunca, Bölge Adliye Mahkemesince verilen karar onanmalıdır.

VII. KARAR

Birinci uyuşmazlık yönünden (A) bendinde açıklanan nedenlerle; davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulüyle direnme kararının Özel Daire bozma kararında açıklanan nedenlerden dolayı 6100 sayılı Kanun'un 371 inci maddesi gereğince BOZULMASINA,

İkinci uyuşmazlık yönünden (B) bendinde açıklanan nedenlerle; davacı vekilinin temyiz itirazlarının reddi ile direnme kararının ONANMASINA,

Dosyanın 6100 sayılı Kanun'un 373 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 22. Hukuk Dairesine gönderilmesine,

07.02.2024 tarihinde oy birliğiyle kesin olarak karar verildi.